

УДК 378.091.33:7

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

В.В.Драченко

Анотація: У статті розглядається проблема використання проектних художньо-педагогічних технологій у професійній підготовці вчителів музичного мистецтва й художньої культури.

Ключові слова: педагогічна технологія, мистецький проект, інтеграція, портфоліо.

Аннотация: В статье рассматривается проблема внедрения проектных художественно-педагогических технологий в процессе профессиональной подготовки учителей музыки и художественной культуры.

Ключевые слова: педагогическая технология, художественный проект, интеграция, портфолио.

Summary: The article presents the essence of introduction pedagogical art-technologies in the process professional development of teachers of music and art culture.

Key words: pedagogical technology, art project, integration, portfolio.

Тенденції розвитку сучасної вищої освіти спрямовані на переведення процесу професійної підготовки на технологічний рівень, реалізацію індивідуальних траєкторій розвитку майбутніх фахівців-педагогів. Вектор розвитку компетенцій молодого спеціаліста спрямовується на формування особистісної і професійної позиції, здатності швидко самовизначатись у мінливих життєвих ситуаціях, критично мислити, використовувати набуті знання та вміння в довколишньому світі, бути здатним генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити, уміти здобувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку та самовдосконалення.

Сучасні представники педагогічної науки розглядають проблему впровадження педагогічних технологій у дидактичному (В.Безпалько, Н.Бібік, С.Гончаренко, С.Подмазін, О.Савченко), виховному (І.Бех, В.Рибалка, Н.Щуркова), цілісному педагогічному (І.Дмитрик, М.Кларін, А.Нісімчук, О.Пехота, Г.Селевко) аспектах. Проектні технології отримали значне теоретичне обґрунтування (дослідження В.Безрукова, М.Бершадського, В.Беспалько, Дж.Джонса, Д.Дьюї, У.Кілпатрика, Н.Матяш, В.Монахова, Є.Полат, С.Шацького та інших) і достатній практичний досвід використання педагогами ХХ ст. В галузі мистецької освіти на особливу увагу заслуговують наукові розробки художньо-педагогічних технологій розвитку особистості студентів і школярів, здійснені О.Гайдамакою, Л.Кондратовою, Л.Масол, Н.Миропольською. Результати аналізу наукової літератури переконують, що проблема використання проектних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з мистецьких спеціальностей висвітлена недостатньо, а впровадження художньо-педагогічних проектних технологій освіти потребує подальшої наукової та процесуально-методичної розробки.

Мета даної статті – розглянути основні методичні аспекти використання проектних художньо-педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва й художньої культури.

Здійснивши короткий дефінітивний та історичний аналіз, визначимо основні підходи до розуміння сутності поняття “проектна художньо-педагогічна технологія” у вітчизняній і зарубіжній педагогіці.

Американські вчені Дж.Дьюї, В.Кілпатрик, Е.Коллінгс, Е.Паркхарст, Д.Снеджен та інші вперше охарактеризували й застосували на практиці метод проектів. Вони розглядали проект як метод планування доцільної діяльності в зв'язку з розв'язанням будь-якого навчального завдання в реальній життєвій обстановці [3]. Сучасні українські та російські вчені В.Беспалько, О.Блохін, І.Єрмаков, І.Зязюн, Є.Полат, С.Сисоєва, Г.Селевко, І.Чечель та інші розглядають метод проектів як педагогічну технологію, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті й сприяє формуванню комплексу професійних та особистісних компетенцій, необхідних людині в постіндустріальному суспільстві [5, с. 26]. Поняття педагогічної технології пов'язується з необхідністю наукового обґрунтування оптимальної системи методів і засобів організації навчально-виховного процесу, цілеспрямованого впливу на розвиток особистості студента. Узагальнюючи основні наукові підходи, досліджені Г.Селевко, можна визначити поняття “педагогічна технологія” в таких основних положеннях:

- педагогічна технологія – це інтегративний спосіб організації навчально-виховного процесу,

спрямований на оптимальне досягнення виховних і дидактичних цілей, системне планування та управління розв'язанням педагогічних проблем;

- технологія охоплює людські ресурси (викладача й студентів як суб'єктів освіти), інтелектуальні ресурси (знання та ідеї), технічні ресурси (засоби і прийоми організації освітньої діяльності, зокрема аудіовізуальні, мультимедійні);

- особливість педагогічної технології полягає в континуальності – нерозривності дій викладача й студентів, забезпеченні постійного зворотного зв'язку;

- педагогічна технологія – це науково й методично обґрунтований процес досягнення гарантованих, потенційно відтворюваних педагогічних результатів.

У визначенні сутності художньо-педагогічної технології звернімося до трактування Л.Мінгазової: “під художньо-педагогічною технологією розвитку творчої спрямованості особистості розуміється сукупність форм, методів та засобів, що забезпечують цілеспрямовану регуляцію художньо-творчої, художньо-комунікативної та художньо-організаційної діяльності, співвіднесеною з метою та діагностикою розвитку особистості” [1, с. 18]. Зауважимо, що головним критерієм такої технології виступає художня діяльність, яка визначає форми й методи освітніх процесів. Таким чином, художньо-педагогічна технологія – система організації освітнього простору, яка детермінується закономірностями художньо-естетичної свідомості та діяльності.

Художньо-педагогічна технологія реалізує загально дидактичні завдання в сфері мистецької освіти, при цьому надзадача її полягає в перенесенні засобів художнього пізнання на процес відкриття нового в світі загалом за рахунок актуалізації чуттєвого досвіду, розширення естетичного спектру, емоційного проникнення та емпатії, діалогових форм комунікації та саморефлексії, нарешті, чуттєвою культурою. Під час професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін використовуються інтегративні, проблемно-евристичні, інтерактивні, ігрові, арт-терапевтичні технології. Особливої уваги заслуговують проектні художньо-педагогічні технології, які є найсприятливішими для створення в процесі вивчення теорії й історії художньої культури умов самостійного розвитку художньо-педагогічних компетенцій студентів, набуття ними практичних умінь здійснювати власні дослідження, робити узагальнення, висновки, самостійно добирати інформацію та її джерела, брати участь у підготовці власних, парних, групових і колективних проектів.

Науковою основою проектної художньо-педагогічної технології може слугувати положення про інтеріоризацію, взаємозв'язок у навчанні внутрішнього із зовнішнім, соціальним, що стимулює та підвищує індивідуальні зусилля, сприяє успішності результатів. До базових елементів такої технології належать: позитивна взаємозалежність (спільні цілі, ресурси, оцінка результату, необхідність розподілу ролей); співпраця (що включає лідерство, прийняття рішень, установлення довіри, взаємозалежність); підтримка й взаємодія в прямих контактах (взаємонавчання, емпатія); міжособистісне спілкування та спілкування в невеликих групах; комунікативність (здатність розв'язувати проблемні ситуації, уникати суперечок і конфліктів, дотримуватися консенсусу) [4, с. 149].

За домінуючим видом діяльності можна виокремити основні типи художніх проектів: інформаційний, дослідницький, практично-творчий, ігровий (або рольовий). Проектні художньо-педагогічні технології застосовуються на різних етапах професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей. Так, наприклад, у процесі вивчення дисциплін “Історія зарубіжної культури”, “Історія мистецтва”, “Сучасна художня культура” студенти готують інформаційні або дослідницькі проекти. Це можуть бути індивідуальні міні-презентації до окремих тем курсів, аналітичні проекти дослідження певного художнього явища, стилю, напрямку мистецтва, або ж більш тривалі творчі групові проекти, захист яких стає частиною екзаменаційної перевірки результатів засвоєння навчальної дисципліни. Розробка та презентація проекту передбачає самостійну роботу студентів, врахування їхніх спеціальних здібностей та естетичних інтересів, попереднього художнього досвіду та знань з різних видів мистецтва (архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно-ужиткового мистецтва, музики, хореографії, театру, кіно). Викладач є координатором навчально-пізнавальної та художньо-виконавської діяльності студентів; консультує окремих учасників проекту або групи; керує презентацією проекту, здійснює постійний зворотний зв'язок; стимулює дискусію під час колективного оцінювання результатів роботи.

Завдяки використанню проектних художньо-педагогічних технологій у професійній підготовці вчителів музичного мистецтва й художньої культури, підвищується мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів; збагачується їхня емоційна сфера (ефект емпатії, “проживання” емоційно-естетичних почуттів іншого); відбувається систематизація та інтеграція знань, посилюється їхня прикладна спрямованість; виховується толерантність під час дискусій, обговорення різних інтерпретацій, версій, трактувань, оцінок художнього явища; розвивається поліфонічність “бачення” неоднозначних мистецьких феноменів; формуються комунікативні навички, досвід діалогового

спілкування, вміння працювати в команді на засадах співробітництва й взаємодопомоги, глибше усвідомлюється відповідальність за результат – власний і колективний.

Проект – це своєрідний ланцюг: проблема – проектування (планування) – пошук (інформації) – продукт – презентація – портфоліо. Портфоліо студента – це інструмент самооцінки особистісної пізнавальної праці студента, рефлексії його власної діяльності, самоконтроль та самоперевірка своїх досягнень. Прикладом такої такої технології є створення студентського портфоліо з дисциплін “Методика викладання художньої культури” і “Шкільний курс художньої культури з методикою навчання”. У матеріалізованому плані таке портфоліо – це тека, в якій у систематизованому вигляді студент накопичує матеріали, що є результатом його самоосвітньої діяльності з навчальної дисципліни, зокрема: ксерокопії нормативних документів, законодавчих актів, які стосуються професійної діяльності вчителя художньої культури; дипломи, сертифікати, грамоти за участь в олімпіадах та наукових і науково-практичних конференціях і семінарах; конспекти додаткових джерел інформації; реферати, тези доповідей на семінарах, творчі роботи; художньо-педагогічні аналізи творів мистецтва, що вивчатимуться за шкільною програмою з художньої культури; результати індивідуальної роботи: плани, програми, сценарії, проекти наукової статті і т.п.; відомості про результати педагогічної практики. При роботі з “Портфоліо” студентам слід рекомендувати використовувати цитати, виписки, тези, конспекти, анотації. Варто звернути увагу також на художнє оформлення представлених матеріалів, їх збереження в електронній теці, а також створення електронної презентації за результатами проекту.

Студентське портфоліо з “Методики викладання художньої культури” як професійне портфоліо майбутнього вчителя художньої культури починається з коментаря або цитати, що висловлює особистісне ставлення до предмета діяльності чи до обраної професії. Відтак зміст портфоліо має містити такі матеріали: 1) Титульна сторінка; 2) Зміст портфоліо: “Погляд у минуле”, або “Моя професія”; “Мої наукові і професійні досягнення”; “Короткі конспекти з вивчених тем”; “Лабораторний практикум”; “Тестування й контрольні роботи”; “Творчі завдання й проекти”; “Трудова діяльність” (результати практики, волонтерство); “Поради собі” або “Лист собі у майбутнє”; “Кар’єрний потенціал” або “Резюме”; 3) Коментарі та оцінки (викладача, рецензента).

Зібрані в студентському портфоліо матеріали допоможуть майбутньому спеціалістові оцінити власні навчальні й наукові досягнення, прогрес і перспективи свого професійного розвитку, готовність до особистісного духовного та кар’єрного зростання; практичне представлення власного портфоліо зорієнтоване на розвиток умінь самопрезентації: здатність звернути на себе увагу майбутнього роботодавця, підкреслити свої конкурентні переваги порівняно з іншими претендентами.

Варто акцентувати увагу на критеріях оцінювання студентського професійного портфоліо. Про високий творчий рівень свідчать наявність у змісті всіх основних компонентів, оригінальність і винахідливість у творчому оформленні матеріалів, публічна презентація портфоліо, а також наявність електронної теки матеріалів. У змісті такого портфоліо знаходить відображення наявний прогрес студента щодо розвитку його художньо-професійних компетенцій, критичного й творчого мислення, вміння реалізовувати власні мистецькі проекти, а також про наявність високого рівня самооцінки й творчого ставлення до предмета.

Достатній рівень характеризується наявністю усіх компонентів змісту портфоліо, але можуть бути відсутні деякі елементи з не обов’язкових категорій; неоригінальністю в змісті й творчому оформленні матеріалів, проте наявністю власного стилю, авторського мистецького проекту. Електронна тека матеріалів має бути наявною, допускаються незначні помилки в структуруванні та оформленні добірки.

Середній рівень виконання студентського професійного портфоліо визначається наявністю основних програмних знань і умінь з дисциплін “Методика викладання художньої культури” і “Шкільний курс художньої культури з методикою навчання”. Відсутні творчий і критичний підходи в реалізації та презентації проекту, електронні матеріали не систематизовані.

Низькому рівню відповідає неінформативне портфоліо, в якому фрагментарно представлені окремі теми програмних дисциплін, зразки виконання певних видів робіт, незавершені проектні розробки; відсутні електронні матеріали, нездійснена публічна презентація. За таким портфоліо практично неможливо визначити прогрес у професійному становленні майбутнього вчителя художньої культури.

Виходячи з цього, можна зазначити, що студентське портфоліо є особистісно зорієнтованою педагогічною технологією, спрямованою на виявлення та розвиток професійно-творчих компетентностей кожного майбутнього вчителя. Загалом, проектні художньо-педагогічні технології забезпечують створення нових форм взаємодії усіх ланок навчально-виховного процесу професійної підготовки вчителів, нового змісту й технологій освіти, нових способів і технік педагогічної діяльності та мислення. Впровадження проектних художньо-педагогічних технологій в освітньо-виховний процес

вищої школи означає вихід на новий рівень самосвідомості студента, адже він самостійно вибирає, оцінює, контролює освітню діяльність, несе відповідальність за результати роботи, враховує власні переваги й перспективи, аналізує та корегує недоліки в роботі, активно формує і розвиває свою життєву та професійну позицію.

Література

1. Кондратова Л.Г. Художня культура: Методичний посібник. / Л.Г. Кондратова – Х.: Основа, 2011. – 224 с.
2. Колеченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий : Пособие для преподавателей / А. К. Колеченко. – СПб. : КАРО, 2002. – 368 с.
3. Килпатрик У.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / У.Х. Килпатрик. – Л.: Брокгауз-Ефрон, 1925. – 10 с.
4. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л.М. Масол. – К. : Промінь, 2006. – 432 с.
5. Селевко Г.К. Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств / Г.К. Селевко – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 208 с.